

ՀԻՇԱՏԱԿ ՂԱԶԱՐՈՒ ՀԱՐՈՒԹՅԱՆ

«...Եկեացէ ժամանակ յորում ամենեքին որ ի գերեզմանս կայցեն՝ լուիցեն ձայնի նորա, եւ եկեացեն արտաքս» (Հովհ. Ե 28—29):

«...Ղապարէ, արի եկ արտաքս: Եւ ել մեռեալն...» (Հովհ. ԺԱ 43—44):

Ըստ Հայաստանյայց Առաքելական Եկեղեցւոյ սահմանած կարգ ու կանոնին, Մեծի պահոց ավարտին կսկսի մեր Տիրոջ երկրային կյանքի կարևորագոյն պահը: Մեր Եկեղեցւոյ սրբազան հայրերը Ղապարու հարության դրվագը վետեղելով Մեծի պահոց վերջավորության և Ծաղկապարդի (Հիսուսի հաղթական մուտքը Երուսաղեմ) նախօրյակին, ճշմարիտ նվաճումի գաղափարով պսակեցին Մեծի պահոց հոգեղեն շրջանը և նախերգանքը տվին մոտալուտ մեծահրաշ ու աշխարհաջահ հաղթության՝ Քրիստոսի հրաշափառ Հարության: Այսպիսով՝ Ղապարու հարությունը պատկեր մը հանդիսացավ Քրիստոսի հարության, ինչպես, օրինակ, հարության այլ պատկեր եղավ նաև Հին Ուխտի դրվագներեն՝ Հովնան մարգարեի այլաբանական դեպքը: Մարդկային կյանքի նպատակը, որ դարերու ընթացքին աշխարհիկ պես-պես տեսություններով բացատրված էր, մարդացյալ Աստուծո փրկարար տնօրինությամբ ստացավ հավելյալ և հուսադրիչ հորիզոն ու տարողություն: Այդ հորիզոնին վրա իր առանձնահատուկ ու բովանդակալից տեղը ունեցավ Ղապարու հարության դեպքը:

Այս աշխարհի տեսանկյունեն դիտած՝ մարդկային կյանքը արագընթաց ճանապարհորդություն մըն է՝ դեպի մահ: Նման թեպ մը որդեգրեց հունական իմաստասիրությունը, երբ նույն դպրոցին պատկանող փիլիսոփաներ կհաստատեն, թե ունե գոյացություն, վերջ ի վերջո, դատապարտված է անգոյու-

թյան. քանզի մահը, որպես կերպար անգոյություն, կարծեք մարդկային կյանքին միակ նպատակակետը եղած ըլլար, որով կյանքը հեռու էր ունե արժեք ունենալէ և հետևապես պարտուրված էր ուղեկորոյս պարապությամբ մը: Թե՛ մարդիկ և թե՛ ապգոյություններ իրենց մշակութային դիմագիծով կրկված էին շրջապատը իր միավորներով ու իր ծալքերով ոգեպինելու և իմաստավորելու տիրահաստատ վեհ կոչումեն:

Սակայն Աստված այնքան սիրեց իր իսկ պատկերով ու նմանությամբ ստեղծած մարդը, որ իր Միածին Որդին առաքեց, որպեսզի մարդ էակը վերագտնէ իր կյանքին իսկական դիմագիծը և վայն իմաստավորե արժեքներ ստեղծելու և իր շրջապատը ոգեպինելու աստվածադիր կոչման ընդմեջեն: Ահա թե ինչու հարկ էր ունենալ ճարտարապետ մը բարի, որը, որպես մարդացյալ Աստված, աստվածային արարքով մը ձերբապատեր մարդկային կյանքը լոկ աշխարհիկ նկարագիրէ՝ վայն օժտելով նոր խորհուրդով մը, թե կյանքը պարզն է Աստուծո և ուրեմն ունի յուրահատուկ կոչում և նպատակ. կոչում՝ ստեղծագործությունը վերստին Աստուծո սեփականությունը դարձնելու, ու նպատակ՝ մարդը, որպես տերը իր կոչումին, հասցնելու Աստուծո արքայության, ճաշակելու համար, հարության ճանապարհով, անմահության ա-կունքն:

Ահա այս ըմբռնումով պետք է մոտենալ Ղապարու հարության հրաշքի խորհուրդին:

Իսկ Ղապարու հարությունը խորհուրդ մըն է ճիշդ անոր համար, որ, նախ՝ Քրիստոս այդ հրաշքով գործակալի վերածննդ իր քարոզչությունը, և երկրորդ՝ մեր Տերը փրկագործությունը պայմանավորեց սիրո գաղափարականով՝ զոհելով իր «Քարի Հովիվ»-ի կյանքը որպես սիրո արտահայտություն և փրկագին բոլոր ժամանակներու ու ամբողջ մարդկության փրկության համար:

Քիչ վերև ակնարկեցինք, թե Ղապարու հարության դեպքով Քրիստոս գործակալի վերածննդ, եթե կուզեք՝ կյանքի կոչեց ընդհանրապես իր քարոզներուն մեջ արծարծված նյութերը: Այսպես՝ Հովհաննես առաքյալ, ավետարանիչներուն մեջ միակը Ղապարու հարության դեպքը հիշող, կներկայացնե մեր Տիրոջ անձը որպես տվիչը կյանքի, թե կյանքը ընծան է Քրիստոսի և թե Քրիստոսի պարզև մարդոց՝ իր իսկ անձն է, ըստ տիրական առաջադրանքին. «Հացն զոր ես տաց՝ մարմին իմ է, զոր ես տաց վասն կենացն աշխարհի» (Հովհ. 2 52):

Եռամյա առաքելության ընթացքին Քրիստոս հաստատեց, թե ինքը ճշմարտապես տվիչն է կյանքի, այլև աղբյուրը կենաց: Ահա մեր Տիրոջ զուգ վկայությունը այս առնչությամբ. վկայություն, որ շատ շուտով հրաշագործությամբ մը պիտի արտահայտվեր՝ ունենալով որոշակի անդրադարձ իր առաքելության վրա:

Առաջին վկայությունը հետևյալն է. «Ամեն ամեն ասեմ ձեզ, զի որ վբանս իմ լսե եւ հաւատայ այն որ առաքեացն զիս՝ ընդունի զկեանսն յաւիտեանականս. եւ ի դատաստան ոչ մտանէ, այլ փոխեցաւ ի մահուանէ ի կեանս» (Հովհ. 6 24):

Սույն արտահայտությամբ մեր Տերը մահը կվերածե պարագայական վիճակի մը: Իհարկե շեշտը այստեղ Քրիստոսի խոսքին վրա կկեդրոնանա և հավիտեանական կյանքի ժառանգումը պայմանավոր կդառնա տիրական խոսքին ունկնդրումովը, այդ խոսքի բովանդակության հավատք ընծայելով և ըստ այնմ ապրելով: Կարևոր հանգամանքն այն է, որ մարդ էակը նույնիսկ իր կյանքի ընթացքին «անցած կըլլա մահեն դեպի կյանք» Քրիստոսի փրկչական խոսքին ճանապարհով: Եթե մինչև իսկ անհատը մահացած ըլլա, դարձյալ մեր Տիրոջ խոսքին կենարար գործությամբ կյանքի կկոչվի, քանզի Քրիստոս ինքն է հաղթողը մահվան և տվիչը կյանքին:

Ահավասիկ մեր Տիրոջ երկրորդ վկայությունը, երբ մեռելները, լսելով տիրական ձայնը կենսառաք, իրապես հարություն կառնեն, այլ խոսքով՝ կյանքի կու գան: «Ամեն ամեն ասեմ ձեզ, զի գայ ժամանակ եւ արդէն իսկ

է, յորժամ մեռեալք լսիցեն ձայնի Որդոյն Աստուծոյ. եւ որք լսիցեն՝ կեցցեն» (Հովհ. 5 25): Այո, կրկին կշեշտվի Քրիստոսի խոսքին գերուժականությունը, սակայն այս պարագային մահացողները կյանքի կոչելով:

Ակներև է անշուշտ, որ Մարթայի և Մարիամի եղբայրը՝ Ղապարոսը, այն անձը հանդիսացավ, որ կյանքին վերադարձավ՝ լսելով Քրիստոսի ձայնը՝ «Ղապարէ, արի, եկ արտաքս» հրամայականով: Ու Ղապարոս, հարություն առնելով, կյանքի եկավ՝ փաստելով բոլոր ներկաներուն, թե ժամանակը արդեն եկած է, երբ մեռելները, լսելով Աստուծո Որդիին ձայնը, անպայմանորեն պիտի ապրին: Ղապարոս լսեց և վերապրեցավ:

Այստեղ պետք է մատնանշել կարևոր իրողություն մը: Եթե Ղապարոս Քրիստոսի հրամայականին ականջալուր ըլլալով իր կյանքը վերստին ժառանգեց, ապա ուրեմն ինչո՞ւ այդ պարզև իրը չմնաց առհավետ: Սույն հարցին ճշգրիտ պատասխան տալու համար հարկ է ճշդել այն նպատակը, որուն համար Քրիստոս վերստին կյանք շնորհեց Ղապարոսին:

Ղապարոսի քրոջ՝ Մարթայի հետ ունեցած երկխոսության ընթացքին մեր Տերը հայտարարեց, թե «Յարիցէ եղբայրն քո...» (Հովհ. ԺԱ 23): Սակայն Մարթայի պատասխանն կիմանանք, որ մեռյալին քույրը տակավին չէր ըմբռնած մինչ այդ Քրիստոսի ընդգծած ճշմարտությունը, ճշմարտություն՝ զոր մեր Տերը անգամ մը ևս հաստատեց հավելյալ հեղինակությամբ:

Ի պատասխան Քրիստոսի ավետիսին, թե Ղապարոս հարություն պիտի առնե, Մարթա ըսավ. «Գիտեմ զի յարիցէ ի յարութեան՝ յաւուրն յետնում» (Հովհ. ԺԱ 24): Այլ բացատրությամբ՝ Մարթա թերևս չէր հասկցած, թե Քրիստոս է և կմնա հեղինակը կյանքի պարզևատրման բոլոր ժամանակներուն համար, և թե մեր Տերը միայն դատաստանի օրվան հարությամբ չէ, որ կարծանավորե հավատավորները: Ահա մեր Տիրոջ աստվածեղեն խոսքը որպես ելրակացություն վերոհիշյալ ճշմարտության. «Ես իսկ եմ յարություն եւ կեանք. որ հաւատայ յիս, թեպէտ եւ մեռանի, կեցցէ. եւ ամենայն որ կենդանի է եւ հաւատայ յիս՝ մի մեռցի ի յաւիտեան» (Հովհ. ԺԱ 25—26):

Վերոհիշյալ հաստատումով բացահայտ կդառնա մեր Տիրոջ նպատակը՝ Ղապարոսը հարության խորհուրդին արժանի ընելով: Ըստ այսմ՝ Քրիստոս հաճեցավ հաստատել, թե ինք իշխանություն ունի ի վերա մահվան, թե հարության խորհուրդը հակադարձն է մահվան վիճակին և թե կենաց պարզև

հաղթանակն է ընդդեմ մահվան: Ղապարոսի անձը հանդիսացավ այն միջոցը, որով հարության գաղափարը պատմական դեպք դարձավ՝ կիրառվելով որոշակի ժամանակի մը ընթացքին և տվյալ միջոցի մը մեջ, թեպետև այս պարագային Ղապարոս վերադարձավ երկրային կյանքի վիճակին: Շուտով երկրորդ և ավելի մեծահորաջ հարությամբ մարդկային ցեղի պատմությունը պիտի ստանար նոր խորք և իմաստ, նոր ըմբռնում և տարողություն: Քանզի Քրիստոսի հարությամբ համայն տիեզերքը պիտի ենթարկվեր հիմնական վերանորոգման, ու մարդ էակը, Քրիստոսի նմանությամբ և հետևողությամբ, հետ հարության պիտի ժառանգեր անապականություն, պորություն ու փառք, ըստ Պողոս առաքյալի կորնթացիներուն ուղղյալ առաջին նամակի ԺԵ գլուխի հաստատումին:

Այժմ վերադառնանք Ղապարոս հարության խորհուրդին հետ առնչվող այն երկրորդ կետին, թե վերոհիշյալ հրաշքով մեր Տերը պատկեր մը ևս ներկայացուց, ըստ որում փրկագործությունը պայմանավորեց սիրո գաղափարականով: Այլ խոսքով՝ Քրիստոս պատարագի սեղան բարձրացավ և կամովին ողջակեպ եղավ ի սեր համայն մարդկության փրկության:

Ճիշդ է, որ սիրո պգացումը մարդուն հոգեկան աշխարհի վեհագույն արտահայտությունն է, անկայն Քրիստոսի քարոզության արգասիքը ըլլալով, այլև անոր գործած հրաշքներուն խթանը հանդիսանալով՝ սերը ու սիրելու կարողությունը դարձավ օրենքի համապոր ճշմարտություն մը և ճշդող սկզբունք այն հարաբերությանց, որոնք ի գո են Աստուծո և մարդուն միջև և ընդհանրապես մարդ էակին և իր նմանին միջև: Երբ Քրիստոս մարդկության հանդեպ ունեցած իր սիրուն իբրև հետևանք՝ հարության հրաշքին արժանացուց Ղապարոսը, ան իր աստվածային անձին վրա հրավիրեց այս աշխարհի անհանդուրժող չարության ոգին և թշնամանքը, ինչպես կփաստեն Հովհաննես ավետարանիչին կողմէ նշված Ղապարոս հարության դրվագին հաջորդող դեպքերը: Կյանք պարզևող հրաշագործ արարքը շարժառիթ եղավ, որ խավարասեր թշնամին հալածանքի ենթարկեր մեր Տիրոջը և ապա խաչը հաներ պայն՝ անգիտանալով, թե այդ ահարկու արարքին ընդմեջեն արդեն մարդկային ցեղի փրկագործությունը իր ընթացքին մեջ կմտնէր: Իր աստվածեղեն կյանքին իսկ գնով մեր Տերը կյանք շնորհեց Ղապարոսին՝ շեշտելու նպատակով, թե՝ «Մեծ ես քան վայս սեր ոչ ոք ունի, եթե վանձն իր դիցէ ի վերայ բարեկամաց իւրոց» (Հովհ. ԺԵ 13):

Ըստ Հովհաննես ավետարանիչի վկայության, Ղապարոս հարության դեպքն անմիջապես հետո, քահանայապետները ատյան գումարեցին իրենց ընելիքը ճշդելու համար: Այսպիսով՝ Աստվածորդին մահվան դատապարտվեցավ. «Ապա յայն օրէ խորհուրդ արարին զի սպանցեն զնա» (Հովհ. ԺԱ 53):

Ղապարոս հարության ճանապարհով Քրիստոս կերթար իր կյանքը պատարագելու ամբողջ մարդկության փրկության համար: Մեր Տերը իր կյանքը կու տար իր բարեկամի կյանքին փոխարեն: Մերը Քրիստոսի առաքելության առանցքը հանդիսացավ, հավիտենական ու անքակտելի կապը իր և մեր միջև. «Այս է պատուէր իմ, զի սիրեսցիք զմիմեանս, որպէս եւ ես սիրեցի զձեզ» (Հովհ. ԺԵ 12), քանզի «այսմ գիտացեն ամենեքեան եթէ իմ աշակերտք էք, եթէ սիրիցէք զմիմեանս» (Հովհ. ԺԳ 35):

Ահա թե ինչպես «Բարի Հովիվ»-ին առաւ կատանար խորիմաստ արժեք՝ հիմնված պատմական դեպքերու իրողությանց և հաջորդականությանց վրա: Աստուծմէ առաքված Բարի Հովիվը կու գար, որպեսպի մարդ էակը կյանք ունենար: Սակայն այս աստվածառաք ծրագիրը իրագործելու համար Բարի Հովիվը իր կյանքը կպոհեր մարդկության համար. «Ես եմ հովիւն քաջ. հովիւ քաջ վանձն իր դէն ի վերայ ոչխարաց» (Հովհ. Ժ 11):

Ահավասիկ Ղապարոս հարության դեպքի իմաստը փրկագործության համայնապատկերին մեջ: Ղապարոսը կարող էր մեզմէ որևէ մեկը ըլլալ. ավելին՝ ան կներկայացնէ մարդկությունը անհատի մը շոշափելի և տեսանելի կերպարին ներքև: Ինչպես ինք կյանքի եկավ, լսելով Հիսուսի փրկչավանդ ձայնը, մենք ալ հրավիրված ենք նույն ուղիով ընթանալ. լսել մեր Տիրոջ կոչը, թողափել մեղաց քորձը և ընդունիլ հարության հույսը:

Մեր մայր Եկեղեցվո թարգմանիչներու հույլին պատկանող, այլև երգիչը Աստվածաշունչին՝ Կայեցի Ներսես Հայրապետը, այսպես ընդունած էր Ղապարոս հարությունը.

«Ձայնեցեր առ Ղապարոս
Որով ետուր մեռելոց յոյս.
Կենդանութեամբ չորեքօրեայն
Կենդանացան որ յադամայն.
Կենաց ձայնի վերջին փողոյ
Կոչեա զսա յայսմ հողոյ...»¹:

Եկեք ձայնակցինք Շնորհալի Հայրապետին հետ աղոթելով Նորոգողին հնությանց, որպեսպի նորոգե և զվեպ ի խնամա մարդասիրության յուրո: Ամեն:

¹ Ներսես Շնորհալի, Ժամագիրք, էջ 113: